

ULGA Z TYTUŁU WYCHOWYWANIA DZIECKA

Pośród obecnie stosowanych przez osoby fizyczne ulga z tytułu wychowywania dzieci jest najpowszechniejszą. Jako że trwa akcja rozliczania podatku dochodowego za rok ubiegły a zasady konsumowania tego odliczenia od 1 stycznia 2009 r. uległy zmianom, celowe jest ich przypomnienie.

Na początek należy wymienić osoby, którym ulga przysługuje. Są to podatnicy podatku dochodowego od osób fizycznych, czyli osoby fizyczne, na których ciąży obowiązek podatkowy. W Polsce nie są podatnikami tego podatku rolnicy, chyba, że prowadzą tzw. działy specjalne produkcji rolnej albo osiągają – poza przychodami z rolnictwa – również inne dochody podlegające podatkowi dochodowemu. Drugi warunek do spełnienia to **opodatkowanie dochodu według skali podatkowej**. Nie zastosują więc ulgi podatnicy, do których dochodów ma odniesienie stawka liniowa (przedsiębiorcy, którzy wybrali taki sposób rozliczenia, osoby uzyskujące dochody z kapitałów pieniężnych oraz z odpłatnego zbycia nieruchomości) a także korzystający z ryczałtu ewidencjonowanego czy karty podatkowej. Osoby te nie są bezwzględnie wyłączone z grona beneficjentów tego odliczenia, lecz względem sposobu opodatkowania dochodu/przychodu. Jeśli bowiem oprócz wcześniej wyliczonych osiągną dochody podlegające opodatkowaniu według progresywnej skali (np. ze stosunku pracy lub z renty), to do podatku obliczonego od tych drugich będą mogły ulgę zastosować. Z praktycznego punktu widzenia można powiedzieć, że z odliczenia mogą skorzystać ci podatnicy, którzy składają zeznanie na formularzu opatrzonym symbolem **PIT-36 lub PIT-37**.

Preferencja jest adresowana do następujących osób:

- wykonujących władzę rodzicielską (rodziców biologicznych oraz adopcyjnych),
- pełniących funkcję opiekuna prawnego, jeżeli dziecko z nimi zamieszkiwało,
- sprawujących opiekę poprzez pełnienie funkcji rodziny zastępczej na podstawie orzeczenia sądu lub umowy zawartej ze starostą.

Nie ma warunku, aby rodzice dziecka (a tym bardziej opiekunowie prawni czy „rodzice zastępczy”) byli małżeństwem. Przeszkodą do skorzystania z ulgi w przypadku rodziców-małżonków nie jest też rozwód ani separacja. W takim przypadku odliczenie stosuje każdy z podatników za ten miesiąc kalendarzowy, w którym wykonywał władzę rodzicielską, a jeśli miało to miejsce w poszczególnych dniach miesiąca, to w wysokości 1/30 za każdy dzień. Analogiczne rozwiązanie ma miejsce w odniesieniu do osób innych niż rodzice biologiczni i adopcyjni, z tym że wówczas zamiast władzy rodzicielskiej mamy do czynienia z pełnieniem funkcji albo sprawowaniem opieki. Niedopuszczalne jest, aby w związku z danym dzieckiem w jednym i tym samym miesiącu (i dniu) ulgę zastosowała więcej niż jedna osoba jednocześnie.

Odliczenie dotyczy łącznie obojga rodziców (względnie opiekunów prawnych albo rodziców zastępczych, jeżeli pozostają w związku małżeńskim). Ulga w związku z takim unormowaniem może być zastosowana jednokrotnie we wspólnym zeznaniu małżeńskim albo w dowolnych proporcjach przez nich ustalonych, w tym również w częściach równych, bądź też w całości w zeznaniu jednego z małżonków.

W przypadku sądowego wyłączenia albo ograniczenia władzy rodzicielskiej w stosunku do dziecka, ulga nie przysługuje.

A oto dzieci, których wychowywanie uprawnia do odliczenia:

- 1) dzieci małoletnie (czyli takie, które nie ukończyły lat 18-tu);
- 2) dzieci bez względu na wiek, jeśli otrzymywały zasiłek (dodatek) pielęgnacyjny lub rentę socjalną;
- 3) dzieci do ukończenia 25. roku życia uczące się w szkołach, o których mowa w przepisach o systemie oświaty, przepisach o szkolnictwie wyższym lub w przepisach regulujących system oświatowy lub szkolnictwo wyższe obowiązujących w innych niż Rzeczpospolita Polska państwie, jeżeli w roku podatkowym nie uzyskały dochodów podlegających opodatkowaniu na zasadach ogólnych lub z kapitałów pieniężnych opodatkowanych przy zastosowaniu 19% stawki podatkowej, w łącznej wysokości przekraczającej za 2009 rok kwotę 3.089 zł, z wyjątkiem renty rodzinnej; nie mogą też wykonywać działalności gospodarczej, z której dochody/przychody opodatkowane są podatkiem liniowym lub ryczałtem ani podlegać podatkowi tonażowemu.

Warunki do spełnienia przez podatników chcących skorzystać z ulgi są różne w zależności od tego, do której z w/w grup dziecko należy. W przypadku grupy 1) jest to wykonywanie władzy rodzicielskiej, pełnienie funkcji opiekuna prawnego (tutaj wyjątkowo wymagane jest też wspólne z dzieckiem zamieszkiwanie), albo sprawowanie opieki w ramach ustanowionej rodziny zastępczej. W odniesieniu natomiast do dzieci z grupy 2) i 3) podatnik musi je utrzymywać w wykonaniu ciężącego na nim obowiązku alimentacyjnego albo sprawowania funkcji rodziny zastępczej. Obowiązek alimentacyjny (wbrew dość powszechnej opinii wynika z mocy samego prawa i nie wymaga orzeczenia sądu) polega na powinności

obligatoryjnego dostarczania środków utrzymania oraz fakultatywnego (w miarę potrzeby) dostarczania środków wychowania. Obciąża on krewnych w linii prostej oraz rodzeństwo do czasu, gdy dziecko nie jest w stanie samodzielnie się utrzymać.

Odliczenie nie przysługuje począwszy od miesiąca (**pełnego**, a nie od danego dnia miesiąca), w którym dziecko:

- na podstawie orzeczenia sądu zostało umieszczone w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie w rozumieniu przepisów o świadczeniach rodzinnych albo
- wstąpiło w związek małżeński.

Ulga polega na odliczeniu od podatku dochodowego obliczonego według skali podatkowej kwoty stanowiącej 1/6 tzw. kwoty zmniejszającej podatek określonej w pierwszym przedziale skali, za każdy miesiąc kalendarzowy, w którym podatnik wykonywał władzę rodzicielską, pełnił funkcje rodziny zastępczej albo opiekuna prawnego. **Za każde wychowywane w 2009 roku dziecko odliczenie wynosi 92,67 zł miesięcznie.** Istotne jest, że można je zastosować dopiero po uprzednim odliczeniu składek na ubezpieczenie zdrowotne. Taka konstrukcja prawna oraz zróżnicowanie osiąganych dochodów oznacza, że skutkiem dokonania odliczenia nie zawsze będzie wystąpienie nadpłaty w równowartości iloczynu liczby miesięcy wychowywania dziecka i wymienionej wcześniej miesięcznej kwoty. W niektórych przypadkach, mimo spełnienia warunków, w ogóle nie będzie możliwe skorzystanie z ulgi, gdyż nie będzie od czego jej odjąć. W większości stanów faktycznych zastosowanie ulgi wywoła efekt w postaci powiększenia nadpłaty albo pomniejszenia zobowiązania do uiszczenia.

Przepisy ustawy **nie przewidują możliwości przeniesienia nie skonsumowanego odliczenia na następane lata podatkowe**, jak to miało miejsce np. z ulgami budowlano-mieszkaniowymi czy uczniowskimi.

Skorzystać z przywileju można **wyłącznie poprzez złożenie zeznania o dochodzie**. Płatnicy (np. zakłady pracy w stosunku do zatrudnionych przez siebie pracowników) utracili takie uprawnienie począwszy od rozliczenia podatku dochodowego za 2009 rok.

Aby wykazać ulgę, **należy wypełnić załącznik do zeznania o symbolu PIT-O**. W bloku „E” tego formularza należy wpisać numer PESEL dziecka a w przypadku braku tego numeru – imię, nazwisko i datę jego urodzenia. Dane te podaje się odrębnie dla każdego wychowywanego dziecka. Następnie, w zależności od zaistniałej sytuacji, należy opcjonalnie zaznaczyć kwadrat oznaczający trwanie wychowywania przez cały rok albo kwadraty oznaczające poszczególne miesiące. Formularz jest w tej części podzielony na „podatnika” i „małżonka”, co determinuje konieczność dokonania przyporządkowania ulgi dotyczącej poszczególnych dzieci w konkretnych miesiącach roku do właściwych osób. Ważne, aby nie doszło do zdublowania odliczenia. Wysokość ulgi wykazuje się w polu nr 35 (podatnik) i/lub 36 (małżonek). Jest to iloczyn: liczby dzieci, miesięcy wychowywania i kwoty 92,67 zł. W przypadkach wystąpienia niepełnych miesięcy zajdzie potrzeba zastosowania proporcji (na jeden dzień przypada 3,09 zł, przy czym ustawa przewiduje fikcję prawną polegającą na założeniu, że każdy miesiąc ma 30 dni). Wyliczoną w załączniku PIT-O kwotę ulgi przenosi się do zeznania głównego: PIT-36 (pola 180-181) lub PIT-37 (pola 114-115). Objaśnienia do formularzy są w tej mierze niezupełne. Często jest sytuacja, gdy podatek przed odliczeniem w formularzu zeznania jest niższy (albo nie występuje) od wyliczonej, potencjalnej ulgi w załączniku. W takim przypadku do zeznania głównego można przenieść tylko taką część odliczenia, jaka jest możliwa do skonsumowania. Niezachowanie tożsamości kwot w obu omawianych formularzach jest wówczas dopuszczalne a zeznanie z tego powodu nie jest kwalifikowane jako niepoprawne.

Do rozliczenia z wykazaną ulgą na dziecko/dzieci nie należy dołączać żadnych dowodów potwierdzających prawo do odliczenia. Jeżeli **organ podatkowy** albo organ kontroli skarbowej uzna to za stosowne, **ma prawo zażądać odpowiednich dowodów**, w tym na przykład:

- odpisu aktu urodzenia dziecka,
- zaświadczenia sądu rodzinnego o ustaleniu opiekuna prawnego dziecka,
- odpisu orzeczenia sądu o ustaleniu rodziny zastępczej lub umowę zawartą między rodziną zastępczą a starostą,
- zaświadczenie o uczęszczaniu pełnoletniego dziecka do szkoły.

Jeżeli wychowywanie dziecka małoletniego trwało cały rok kalendarzowy albo warunki do ulgi związanej z dzieckiem innym niż małoletnie spełnione były w każdym miesiącu roku, wówczas ustalenie wysokości odliczenia jest proste – wynosi ono 1.112,04 zł.

Problem może natomiast stanowić określenie kwoty ulgi w sytuacji, gdy stan faktyczny związany z jej stosowaniem ulegał zmianie w trakcie roku kalendarzowego. Konstrukcja przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych różnicuje w tej mierze sposób postępowania w zależności od tego, czy chodzi o początek ulgi, jej zakończenie, czy też zdarzenia występujące w trakcie. Może się zdarzyć,

że jednej i tej samej osobie w związku z tym samym dzieckiem przez kilka miesięcy ulga będzie przysługiwać, przez kilka następnych nie będzie takiego prawa a później znów prawo takie wystąpi itp. Takie komplikacje są następstwem odejścia od rocznego trybu jej rozliczania na rzecz trybu miesięcznego.

Nabycie prawa do ulgi w trakcie roku może nastąpić poprzez narodziny dziecka, rozpoczęcie pełnienia funkcji opiekuna prawnego albo rozpoczęcie sprawowania opieki w ramach rodziny zastępczej. Odliczenie przysługuje w takich przypadkach **za pełny miesiąc, w którym zdarzenia te nastąpiły**. Nie ma znaczenia, czy dziecko np. urodziło się pierwszego, czy ostatniego dnia danego miesiąca. Taki sposób rozumowania wynika z użytego w ustawie wyrażenia „...za każdy miesiąc, w którym podatnik wykonywał władzę, pełnił funkcję albo sprawował opiekę...”. Tak samo należy postrzegać sytuację, gdy pełnoletnie dziecko do 25 roku życia rozpoczęło naukę (wcześniej jej nie odbywając, albo po okresie przerwy w jej odbywaniu) lub jego małżeństwo uległo rozwiązaniu (jeśli spełnia wszystkie pozostałe warunki). Podobnie postąpić należy w przypadku, gdy dziecku – bez względu na jego wiek – został przyznany zasiłek (dodatek) pielęgnacyjny lub renta socjalna. Opisane wyżej stany faktyczne nie kwalifikują się do stosowania proporcji liczonych w dniach.

Utrata w trakcie roku prawa do uprzednio nabytej ulgi będzie następowała albo od miesiąca, w którym wystąpiło wywołujące to zdarzenie, albo też od miesiąca następnego, w zależności od rodzaju tego zdarzenia. Odliczenie nie przysługuje **już od tego miesiąca** w razie, gdy dziecko wstąpiło w związek małżeński albo na podstawie orzeczenia sądu zostało umieszczone w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie w rozumieniu przepisów o świadczeniach rodzinnych. W tych dwóch przypadkach ustawa posługuje się wyrażeniem „...poczynając od miesiąca, w którym...”.

Natomiast w innych sytuacjach utrata prawa do ulgi będzie miała miejsce dopiero od miesiąca następującego po miesiącu, w którym wystąpiło powodujące to zdarzenie. Do nich bowiem ma zastosowanie ogólna zasada, że odliczenie przysługuje za każdy miesiąc wykonywania władzy, pełnienia funkcji albo sprawowania opieki. Można tu wymienić przykładowo następujące przypadki:

- uzyskanie przez dziecko pełnoletniości (jeśli się nie uczy i nie otrzymuje zasiłku pielęgnacyjnego albo renty socjalnej);
- ustanie funkcji opiekuna prawnego (jeśli w tym samym miesiącu nie został ustanowiony inny opiekun albo rodzina zastępcza lub przywrócona władza rodzicielska);
- ustanie funkcji rodziny zastępczej (jeśli w tym samym miesiącu nie została ustanowiona inna rodzina zastępcza albo opiekun prawny lub przywrócona władza rodzicielska);
- odebranie albo ograniczenie władzy rodzicielskiej (jeśli w tym samym miesiącu nie została ustanowiona rodzina zastępcza albo opiekun prawny);
- ukończenie przez uczące się dziecko pełnoletniości 25. roku życia;
- ukończenie przez pełnoletnie dziecko nauki przed 25. rokiem życia.

W każdym z wymienionych przypadków nie ma znaczenia, w którym dniu miesiąca zdarzenie wystąpiło, ponieważ **do ulgi wlicza się jeszcze pełny miesiąc**.

W sytuacji zaś, gdy w tym samym miesiącu kalendarzowym w stosunku do danego dziecka wykonywana jest władza rodzicielska, pełniona funkcja rodziny zastępczej albo funkcja opiekuna prawnego, każdemu z podatników przysługuje odliczenie w kwocie stanowiącej **1/30 kwoty miesięcznej za każdy dzień sprawowania pieczy nad dzieckiem**.